Прогноз
фітосанітарного стану та рекомендації щодо захисту основних сільськогосподарських рослин у господарствах Херсонської області у вересні 2026 року

Фітосанітарний стан озимих культур восени залежить від багатьох факторів, передусім від погодних умов, а також від якості насіння та протруєння, дотримання сівозміни, правильного підбору попередника, якісного обробітку ґрунту та підживлення.

За даними Херсонського обласного центру з гідрометеорології відсутність тривалий час опадів, високі температури повітря, низька відносна вологість, викликали на території області зниження вологозапасів ґрунту та посилення ґрунтової засухи. Всі ці умови негативно впливають на завершення вегетації пізніх культур. Як і в минулий рік, відсутність вологозапасів в орному шарі ускладнює підготовку ґрунту під сівбу озимих зернових культур та затримує проведення сівби озимого ріпаку.

У вересні, як тільки складуться сприятливі погодні умови, аграрії Херсонщини продовжать посів озимого ріпаку та розпочнуть посів озимих зернових культур під урожай 2027 року.

Озимі зернові культури

Ще є час в допосівний період подбати про проведення простих організаційно-господарських та агротехнічних заходів, які допоможуть обмежити чисельність та шкідливість в першу чергу хлібного туруна, злакових мух і попелиць, цикадок, кореневих гнилей, борошнистої роси, бурої листкової іржі, септоріозу, вірусних та мікоплазмових хвороб. Вони досягаються завдяки добору кращих попередників з урахуванням фітосанітарного стану кожного поля, дотримання структури посівних площ с/г культур у сівозміні, максимального обмеження колосових попередників, впровадження волого- і енергозберігаючих технологій обробітку ґрунту та оптимальної системи удобрення.

Головне управління Держпродспоживслужби в Херсонській області нагадує, що протруювання посівного матеріалу це запорука отримання здорових дружніх сходів, воно забезпечує знезараження від патогенів і захищає сходи від ураження хворобами, які знаходяться в самому насінні, на його поверхні, у ґрунті та на рослинних рештках. Нехтування протруєнням насіння вже на початку вирощування призводить до майбутніх втрат 20%, а іноді й 30% врожаю.

Насіння високих посівних кондицій, призначене для сівби, підлягає обов’язковій лабораторній фітоекспертизі, за якою визначають наявність на зерні збудників хвороб. Вибір протруйника слід проводити з урахуванням спектра його фунгіцидної активності та видового складу збудників хвороб. Протруюють насіння як завчасно (за 2-3 тижні), так і безпосередньо перед сівбою. Нагадуємо що завчасне протруювання є надзвичайно ефективним для захисту рослин від сажкових хвороб, оскільки це єдиний спосіб боротьби з цими хворобами, що передаються через насіння. За оптимальних погодних

умов протруйники забезпечують захист молодих рослин, які є найбільш вразливими, впродовж 20-40 днів після сівби.

Поєднання фунгіцидних та інсектицидних протруювачів забезпечує можливість захистити сходи не тільки від збудників хвороб, а й від комплексу шкідників. Проти **кореневих гнилей, сажкових хвороб, гельмінтоспоріозів, пліснявіння насіння, борошнистої роси,бурої листкової іржі, септоріозу** та інших хвороб застосовують протруйники фунгіцидної дії на основі флутріафолу, карбендазиму, тритіконазолу тощо. В разі вимушеної сівби після колосових попередників, проти личинок **коваликів та чорнишів, гусениць підгризаючих совок, хлібного туруна (жужелиці)** насіння обробляють препаратами на основі імідаклоприду, тіаметоксаму, диметоату та інших. Протруйники слід обирати згідно «Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

З появою перших сходів озимих зернових культур осередково їх можуть пошкоджувати **ґрунтові шкідники – личинки туруна, гусениці озимої совки**, а також **дротяники** та **несправжні дротяники**, які знищують насіння, проростки і сходи. Чисельність їх на полях під посів озимих визначається шляхом проведення ґрунтових розкопок.

При розміщенні озимих зернових після стерньових попередників очікується підвищена шкідливість **личинок хлібного туруна (жужелиці).** З ІІІ декади серпня розпочався вихід з ґрунту жуків цього шкідника та заселення стерні зернових культур. За наявності достатньої кількості вологи в І-ІІ декадах вересня очікується масова яйцекладка шкідника, а в ІІ-ІІІ декадах вересня – відродження личинок туруна. Живлення личинок шкідника розпочнеться за середньодобової температури повітря +7…+8 °С і триватиме до -5°С. Личинки туруна, що живуть у ґрунті, харчуються сходами вночі. Вони затягують листки до своїх нірок. Пошкоджені рослини мають вигляд пожованих. У місцях підвищеної чисельності шкідника сходи зріджуються і з’являються залисини. Тривалість пошкодження рослин озимих культур восени залежатиме від вологості ґрунту. За посухи личинки будуть живитися 15-25 днів, за вологої осені – до 100 днів. Живлення личинок припиняється за зниження температури до мінусової (0-5 °С).

За перевищення порогу шкодочинності хлібного туруна, який становить 1-2 лич./кв. м у фазу сходів проводять крайові або суцільні обробки посівів, застосовуючи інсектициди згідно «Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Для запобігання пошкоджень озимини жужелицею слід дотримуватися сівозміни з виключенням стерньових попередників під озимі зернові культури. Провідну роль у боротьбі з хлібною жужелицею відіграють агротехнічні заходи, а саме сівба озимини у допустимо пізні строки, науково обґрунтована сівозміна, збирання врожаю в оптимально ранні та стислі

строки, проведення лущення стерні та рання оранка, адже своєчасний обробіток ґрунту також знижує чисельність шкідника.

На забур'янених полях озимини після парових та інших ранніх попередників створюватимуться передумови для розмноження озимої та інших видів **підгризаючих совок**. За появи осередків високої чисельності гусениць совок (економічний поріг шкодочинності (ЕПШ) у посівах озимої пшениці 2-3 екз./кв. м) застосовують інсектициди. Кращі результати дають обробки у вечірні години, коли гусінь підгризаючих совок харчується рослинами. Інсектициди доцільніше застосовувати в період виплодження гусениць та появи їх другого віку, коли вони живляться відкрито і найбільш уразливі.

Загрозу сходам зернових колосових культур восени становитимуть **злакові попелиці, цикадки, злакові мухи**.

Збільшення чисельності **злакових попелиць** і **цикадок** залежатиме від гідротермічних умов. При середньодобовій температурі +13…+15 °С і вище, сухої теплої погоди наприкінці вересня попелиці і цикадки загрожуватимуть посівам озимини. Шкідлива дія попелиць зумовлена висмоктуванням поживних речовин із рослин, що пригнічує їх ріст і розвиток. А головне, попелиці – переносники вірусних хвороб типу мозаїк та карликовості з хворих рослин, переважно бур'янів, на культурні посіви. Характерна ознака пошкоджень цикадками – жовто-фіолетове забарвлення листків сходів озимини, пригнічення розвитку рослин. Цикадки також переносники вірусних хвороб рослин типу мозаїки. В уражених вірусами рослин знижується зимостійкість, вони можуть загинути взимку чи навесні.

В вересні відбуватиметься літ імаго, яйцекладка та відродження **личинок злакових мух осінньої генерації**. Найбільш уразливий період розвитку сходів озимих культур – фаза 1-2 листків. В цей час мухи заселяють найбільш розвинені рослини ранніх і оптимальних строків сівби, насамперед, поля з меншою густотою стояння рослин. Особливо небезпечно заселення злаковими мухами зріджених сходів раннього строку сівби та по попереднику озима пшениця.

По сходах озимини за перевищення порогу шкодочинності шкідниками: **цикадками** (50-150 екз/кв. м), **злаковими попелицями** (5-10 екз./рос.), **пшеничною, гессенською** та **шведською мухами** (30-50 на 100 помахів сачком), **підгризаючими совками** (понад 2-3 гус./кв. м), проводять крайові або суцільні обробки посівів, застосовуючи інсектициди згідно з «Державним реєстром пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Протягом вересня за умови інтенсивних опадів та високої вологості повітря ранні сходи та молоді рослини озимих культур можуть уражуватися **кореневими гнилями, борошнистою росою, септоріозом, бурою листковою іржею, плямистостями листя (гельмінтоспоріозами)**. Потреба в оздоровленні посівів озимої пшениці може настати під час кущіння за 1% –

інтенсивності ураження борошнистою росою, бурою листковою іржею, 5% – септоріозом та іншими плямистостями листя.

В сучасних умовах важливим елементом технології вирощування озимих культур є застосування гербіцидів восени. У першу чергу вибір гербіциду залежить від видів бур'янів на кожному конкретному полі, але перевагу слід надавати препаратам з відносно широким спектром дії. По сходах бур`янів в осінній період ефективним є використання гербіцидів, які слід вносити за середньодобової температури вище +5 ºС.

Соняшник

На посівах соняшнику пізніх строків сівби в I-II декадах вересня на кошиках продовжиться харчування гусениць **бавовникової совки** III покоління та **соняшникової вогнівки**. У разі вологої погоди пошкодження гусеницями та іншими шкідниками сприятимуть проникненню збудників інфекцій, що викликають гнилі кошиків (**білої, сірої, сухої)**. Для знищення зимуючого потенціалу шкідників після збирання врожаю подрібнюють рослинні рештки і заорюють їх в ґрунт.

Кукурудза

Пізнім посівам кукурудзи завдаватимуть шкоди гусениці II покоління **стеблового (кукурудзяного) метелика**. Гусінь метелика останніх віків завершуватиме живлення у рослинах кукурудзи та інших товстостеблих культур. Пошкодження стебловим метеликом обумовлює ураження качанів кукурудзи **фузаріозом**. Вже в II-III декадах вересня гусінь стеблового метелика спуститься у нижню частину стебла, де залишиться зимувати. Тому для попередження розмноження фітофага у наступному році, проводять низьке зрізування стебел культури.

За високої температури та оптимальної вологості повітря продовжуватиметься розповсюдження **летючої та пухирчатої сажок** на кукурудзі, особливо в приватному секторі. Стримують розвиток хвороби: дотримання сівозміни, якісне протруєння насіння, вирощування стійких сортів та гібридів**.**

Озимий ріпак

За сприятливих погодних умов у вересні продовжиться посів ***озимого ріпаку***. Для захисту посівів цієї культури перед сівбою від ураження сходів комплексом хвороб (***пліснявіння, чорна ніжка, гнилі, альтернаріоз, фомоз, пероноспороз, бактеріоз, інші)*** та шкідників сходів (***хрестоцвіті блішки, попелиці, ріпаковий листоїд, пильщик, совки, прихованохоботники,*** інші*)* ефективна передпосівна обробка очищеного та каліброваного насіння протруйниками інсектицидно-фунгіцидної дії. Такий прийом дасть можливість надійно захистити культуру в найбільш критичний період росту (проростки насіння, сходи) від комплексу шкідливих об'єктів. Насіння обробляють рекомендованими та зареєстрованими препаратами, дозволеними для використання в Україні (Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні).

Також, у вересні за теплої, сухої погоди, сходам озимого ріпаку можуть шкодити **капустяні та хрестоцвіті блішки**. Крім того, осередково можуть шкодити **гусениці підгризаючих** та **листогризучих совок (озимої, окличної, капустяної), капустяних** і **ріпакових біланів, несправжні гусениці ріпакового пильщика.**

В ІІІ декаді серпня розпочалося, а в І декаді вересня продовжиться відродження гусениць **озимої совки,** які з появою сходів озимого ріпаку можуть шкодити посівам культури, підгризаючи рослини з землі, інколи перегризаючи стебла, корінці, знижуючи густоту рослин. Живлення гусениць триватиме протягом вересня – жовтня. На зимівлю гусениці 6-го віку підуть лише в третій декаді жовтня при знижені температури повітря.

При появі сходів озимого ріпаку, особливо за сухої, спекотної погоди, їм можуть пошкоджувати **хрестоцвіті блішки.** Жук пошкоджує сім'ядольні і першу пару справжніх листків ріпаку, вигризаючи круглі «віконця». За більших пошкоджень ці отвори можуть зливатися, внаслідок чого сім'ядолі і перші листки засихають. Якщо пошкоджена точка росту, то рослина гине. У разі масового розмноження блішки за два-три дні здатні повністю знищити ніжні сходи ріпаку. ЕПШ 3-5 жуків при 10% заселених рослин. При перевищенні ЕПШ посіви рекомендовано обробити препаратами згідно «Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Ріпаковий пильщик (трач) масово з'являється на посівах з настанням прохолодної погоди, особливо при високій вологості повітря. Несправжні гусениці ріпакового пильщика харчуються листям, спочатку скелетують, а потім грубо об'їдають, залишивши лише жилки. Пошкоджені рослини нерідко гинуть, що призводить до зрідження чи повної загибелі посівів. ЕПШ несправжніх гусениць ріпакового пильщика – 1-2 екз. на рослину або 2-3 екз. на кв.м.

Ріпаковий та капустяний білани. У вересні триватиме літ метеликів, яйцекладка та з ІІ декади вересня прогнозується відродження гусениць ІІІ покоління шкідника та заселення і пошкодження ними посівів озимого ріпаку та пізніх сортів капусти. Гусениці ведуть поодинокий спосіб життя: спочатку живляться на листках з нижнього боку, згодом переміщуються на верхній бік листків та об'їдають їх. Дорослі гусениці з'їдають листкову пластинку повністю, у тому числі й товсті жилки. ЕПШ біланів – 3-5 екз на рослину при 10% заселених рослин.

За умов теплої та помірно вологої погоди шкідливість фітофагів на посівах озимого ріпаку прогресуватиме, тому обов'язковим є обприскування піретроїдними або фосфорорганічними інсектицидами. Захисні заходи рекомендується проводити за чисельності шкідників, яка перевищує ЕПШ: у фазі сходи – 2-4 справжні листки: хрестоцвіті блішки 3-5 жуків/кв. м – 10% пошкоджених рослин, ріпакові пильщики – 2-3 несправжні гусениці/рос., гусениці біланів – 2 екз./кв. м.

За сприяння теплої вологої погоди посіви озимого ріпаку можуть піддаватись ураженню хворобами: **альтернаріозом, пероноспорозом, фомозом, циліндроспоріозом**. За порушення сівозміни, загущення й забур'янення посівів, внесенні надмірних доз азотних добрив та дощів, ймовірний прояв гнилей. За появи ознак хвороб у фазі утворення розетки, рослини ріпаку оздоровлюють рекомендованими фунгіцидами згідно з «Державним реєстром пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні». У фазі 5-6 листків у рослин озимого ріпаку для запобігання переростання та покращення перезимівлі проводять обробку регуляторами росту.

На **томатах** у приватному секторі продовжуватиметься розвиток та розповсюдження **фітофторозу, макроспоріозу** та **верхівкової гнилі.**

У багаторічних плодових насадженнях триватиме літ метеликів факультативного ІІІ покоління **яблуневої плодожерки** та очікується заляльковування гусениць. На зерняткових культурах поширюватиметься **парша** та **плодова гниль**.

Після збирання урожаю плодів, з метою виявлення зимуючого запасу шкідників і планування заходів захисту саду, проводять моніторинг фітосанітарного стану плодових. З організаційно-господарських заходів у садах проводять збір і знищення червивої падалиці, обрізку прив'ялих гілок, розпушують ґрунт під кронами (з метою знищення шкідників, що йдуть в ґрунт на заляльковування), знімають павутинні гнізда тощо.

Гусениці ІІІ покоління **гронової листокрутки** пошкоджуватимуть виноградні насадження пізніх строків дозрівання. У кінці вересня очікується їх заляльковування в місцях зимівлі. Можливе пошкодження листків **виноградним зуднем.**

Триватиме розвиток **мілдью** та **оїдіуму**. Пошкодження ягід шкідниками сприятиме розвитку **сірої** та **білої гнилей** на гронах.

***Мишоподібні гризуни*.**

Міграція гризунів на стерню, на площі просапних та овочевих культур розпочалась в другій половині серпня, найвищою їх чисельність залишається на неорних землях. Сприятливі погодні умови вересня та наявність кормової бази сприятимуть поступовому зростанню чисельності шкідників.

Заходи з обмеження чисельності гризунів: глибока зяблева оранка, що позбавлятиме гризунів кормової бази та надійного сховища; контроль за розвитком та регулювання чисельності цих шкідників в місцях резервацій з метою недопущення їх розселення на посіви сільськогосподарських культур; мінімізувати втрати врожаю при збиранні, своєчасне збирання післяжнивних решток. У разі перевищенні економічного порогу шкодочинності (ЕПШ), який складає 3-5 і більше жилих колоній на гектар застосування біологічних препаратів і родентицидів, рекомендованих «Державним реєстром пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні».

Саранові. У вересні продовжиться літ окрилених саранчуків та відкладання ними яєць у ворочки. Враховуючи, що більшість саранових живуть і розмножуються на цілинних занедбаних угіддях, за високої чисельності ворочок, найефективнішим прийомом восени є проведення боронування, дискування або оранки всієї площі в залежності від характеру її використання (неугіддя, пасовища, інше), чим знищується до 80% шкідників.

Проведення постійного моніторингу за фітосанітарним станом сільськогосподарських угідь надасть можливість своєчасного виявлення шкідників та хвороб для подальшого регулювання чисельності шкідливих організмів з метою зменшення їх негативних дії на майбутній врожаї.

Головне управління Держпродспоживслужби в Херсонській області **наголошує**, всі роботи по обмеженню чисельності шкідливих організмів необхідно проводити при перевищенні економічного порогу шкодочинності (ЕПШ), суворо дотримуючись санітарних правил, регламентів застосування препаратів, правил і заходів з охорони праці та використовувати препарати лише відповідно до «Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів дозволених до використання в Україні».

Також, наголошуємо, що до роботи з пестицидами і агрохімікатами допускаються лише ті особи, які пройшли навчання з питань безпечного поводження з пестицидами та мають посвідчення про право роботи з пестицидами.

Пам’ятаємо! Під час проведення польових робіт в умовах воєнного стану, необхідно дотримуватися правил безпечного поводження умов праці.

